Atıf Bilgisi / Reference Information

Sert, M. (2021). Türkiye’de Bir Ağnam Vergisi Uygulaması: Kasap Süleyman’ın Hikayesi. *Journal of History School*, 52, 1480-1505

**TÜRKİYE’DE BİR AĞNAM VERGİSİ UYGULAMASI: KASAP
SÜLEYMAN’IN HİKAYESİ¹**

Mesut SERT²

Öz

Osmanlı İmparatorluğu döneminden miras kalan vergilerden biri olarak Ağnam Vergisi, Cumhuriyet döneminde başta ismi olmak üzere çeşitli değişiklikler geçirerek 1960 yılına kadar varlığını sürdürmüştür. Vergi konusu olan hayvanın fiyatı ile kıyaslandığında tahsil edilen vergi miktarının yüksek oluşunun temel şikayet konusu olduğu bu vergiye karşı mükelleflerin yaygın olarak hayvanlarını sayım memurlarından kaçırma şeklinde bir yönetime başvurduğu bilinmektedir. Çoğu zaman başarılı olmuş görünen bu yöntemin, tespiti durumunda yaptırımları da söz konusu olmuştur. Vergi ödeyiciler açısından bir vergi kaçırma anlamına gelen bu pratiklerin tespitinin ancak sözlü anlatılarda mümkün olacağından hareketle çalışmada sözlü tarih yöntemi kullanılarak vergi anlatıları derlenmiştir. Çalışmada bütünlüklü bir anlatıya ulaşabilmek için vergi ilişkisinin iki tarafı, mükellef ve tahsildarları kapsar şekilde gerçekleştirilen sözlü tarih yönteminden elde edilen bulgular ışığında Ağnam vergisinin yerelde nasıl işlediği incelenmiştir. Çalışma sonucuna hayvanların sayım memurlarından kaçırılmasına yönelik uygulamanın yaygınlığı doğrulanırken; daha da önemlisi yazılı kaynaklarda tespiti imkansız ve aynı ölçüde yerelde vergi ilişkisinin işleyişine yönelik orijinal bir örnek olarak Kasap Süleyman anlatısı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Maliye Tarihi, İktisat Tarihi, Mali Sosyoloji, Ağnam Vergisi, Sözlü Tarih.

¹ Etik kurul onayı Hakkâri Üniversitesi 2021/5 sayı ve toplantı numarası ile alınmıştır.

² Dr. Öğr. Üyesi, Hakkâri Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü, mesutsert@hakkari.edu.tr, Orcid: 0000-0003-2915-4815

An Implication of Ağnam Tax in Turkey: Story of Süleyman the Butcher

Abstract

The Ağnam Tax, as one of the taxes inherited from the Ottoman Empire period, had continued to its existence until 1960, with various changes i.e., its name in the Republic era. It is known that the main complaint about this tax is the high amount of tax as compared to the price of the animal subject to tax. It is also known that the taxpayers commonly resort to a method of hiding their animals from the officers. In this study, in order to reach a complete narrative, how the Ağnam tax works in the local area is examined in the light of the findings obtained from the oral history method, which includes both sides of the tax relationship, taxpayers and collectors. As a result of the study, the prevalence of the practice of hiding animals from officers was confirmed; more importantly, the narrative of Süleyman the Butcher was identified as an original example of the functioning of the local tax relationship, which is impossible to identify in written sources.

Keywords: Fiscal History, Economic History, Fiscal Sociology, Ağnam Tax, Oral History.

GİRİŞ

“Geçmişî tarihsel olarak dile getirmek, o geçmişî ‘gerçekte nasıl olduysa öyle’ bilmek değildir. Buna karşılık, bir tehlike anında parlayıverdiği konumıyla, bir anıyı ele geçirmek demektir” (Benjamin, 1995, s.35)

Millî Mücadele’nin henüz başlarında Ankara’da toplanan Büyük Millet Meclisi’nce (BMM) çıkarılan ilk Kanun’un bir vergi kanunu olması, düzenlemenin konusundan bağımsız olarak başlı başına önemli görünmektedir. İşgale karşı fiili direnişin başladığı bir dönemde toplanan Meclisin 24 Nisan 1920 tarihli ikinci birleşiminde 1 numaralı Ağnam Resmi Kanunu’nu kabul etmesi, iktisadi/mali kararların siyasetle olan yakın ilişkisini açık bir şekilde gösterir niteliktedir. Millî Mücadeleye karşı olanların bu mücadeleyi engelleyici çabalarından biri olarak Meclisin halka ağır vergiler yükleyeceği ve bu bağlamda özellikle İstanbul hükümeti tarafından 4 kat artırılan Ağnam vergisinin bir misli daha artırılıp 8 kata yükseltileceği yönündeki propagandasının mücadeleyi baltalayacağı endişesi, Meclisi Ağnam vergisinin eskiden olduğu gibi 4 kat alınacağına yönelik karar almaya sevk etmiş görünmektedir (Giray, 2010, s.216; Varcan, 1987). Gerçekten de açılışının hemen ertesi günü toplam beş oturumda gerçekleşen İkinci Birleşiminde Meclis, Mustafa Kemal’in mütarekeden Meclis’in açılışına kadar geçen süre boyunca yaşanan gelişmeleri ele aldığı konuşması ve ardından Meclis’te bir Hükümet kurulması gerektiğine yönelik

teklifi yanı sıra Meclis Başkanlığı seçimleri gibi yoğun gündemine rağmen Ağnam Resmine ilişkin bir düzenlemeyi de çıkarmıştır.

Böylesine bir bağlamda yasalaşan Ağnam Resmi Kanunu, Kırşehir Mebusu Müfid Efendi³ ile arkadaşlarının⁴ teklifi olarak Meclise sunulur. Aslında teklifin iki şeyi içerdiği söylenebilir. İlk olarak “Ağnam Resmi hakkında her tarafta dedikodular mevcut olduğundan müstaceliyet kararıyla [ivedilikle] Ağnam Resmi miktarının bugün Meclisi Âlice [tâyini] ve hemen her yere tebliği...” teklif edilirken; ikinci olarak “...esas maksadın Meclisi Âlice makamı hilâfeti ve halifei mukaddesemizi kurtararak başımızda görmekten ibaret olduğunun tamimi” (Zabıt Ceridesi, 24.4.1336, s.38) teklif edilir. Teklif sahibi olarak Müfid Efendi “...meselenin şahsi olmadığını, taşradaki ahvali durdurmaya matuf [yönelik] olduğu için...bugün bir karar [verilmesi]” (Zabıt Ceridesi, 24.4.1336, s.38) gerektiğini Meclis kürsüsünden de dile getirir. Teklifin görüşülmesine Meclis başkanlığı seçimi ve ardından Meclis başkanı seçilen Mustafa Kemal’in teşekkür konuşması sonrasında başlanır. Erzurum Mebusu Celaledin Arif Bey⁵ teklifi daha somut hale getirecek bir öneri ile, “...ağnamın yine geçen sene de olduğu gibi dört misline, yani (20) kuruşa [ve]...bunun her tarafta siyyan bir surette [eşit olarak] tenzilini” (Zabıt Ceridesi, 24.4.1336, s.39) talep eder. Çorum Mebusu Ferid Bey⁶ teklifi biraz daha geliştirerek sadece bir madde yazılması ve dört misli olarak kabul edilmesini önerir. Gerekçe olarak ise Ağnam Kanununda her vilayette alınan rüsumun aynı olmadığını, bu nedenle yirmi kuruş otuz kuruş gibi bir rakam belirlemenin mümkün olmadığını, bu şekilde bir düzenlemenin Kanun ruhuna daha uygun olduğunu ileri sürer. Bu

³ 1879 doğumlu Ahmet Müfit Kurutluoğlu İstanbul Fatih Medresesi ve ardından Hukuk Mektebini bitirmiş, Dava Vekilliği ve Boğazlıyan Ceza Reisliği yanı sıra Kırşehir Müftüsü olarak da görev yapmıştır (TBMM Albümü, s.43).

⁴ Kırşehir Mebusu Müfid, Kırşehir Mebusu Cevdet, Yozgad Mebusu Feyyaz, Ankara Mebusu Şemseddin, Ankara Mebusu Rıza, Çorum Mebusu Sıddık, Kayseri Mebusu Osman, Yozgad Mebusu Süleyman Sırrı, Yozgad Mebusu Rıza, Yozgad Mebusu Ahmet, Eskişehir Mebusu Hüseyin Sâmi, Menteşe Mebusu Mehmed, Eskişehir Mebusu Mehmed, Yozgad Mebusu Mehmed Hulûsi, Kayseri Mebusu Atıf, Eskişehir Mebusu Emin, Kayseri Mebusu Sabit’ten oluşan toplam 17 Mebus tarafından imza edilmiştir.

⁵ 1875 İstanbul doğumlu olan Celâlettin Arif Bey Mekteb-i Sultani, Paris Hukuk Fakültesi ve Siyasal Bilgiler Okulu mezunudur. Mülkiye’de Anayasa Hukuku öğretmenliği yanı sıra Osmanlı Mebusan Meclisi Başkan Vekilliği ve Felâh-ı Vatan Grubu Başkanlığında da bulunmuştur. 1. 2. ve 4. İcra Vekilleri Heyetinde Adliye Vekili olarak görev yapmıştır (TBMM Albümü, s.28).

⁶ 1878 İstanbul doğumlu Hüseyin Ferit Törömküney Hukuk Mektebi mezunu olup BMM’de Muvazene-i Maliye Encümeni (Bütçe Komisyonu) Başkanlığı yapmıştır (TBMM Albümü, s.21).

konuşmaların ardından Ağnam Rüsümünün dört misli uygulanmasına ilişkin teklif kabul edilir⁷.

Söz konusu Kanun zaman içinde bütçe gereklerine bağlı olarak tahsil edilen miktarda çeşitli artırımlara gidilmesi yanı sıra 1924 yılında Sayım Kanunu ve 1931 yılında Hayvanlar Vergisi Kanunu şeklinde adı değişerek devam etmiştir. 1960’lı yıllara kadar farklı isimlerle uygulanan bu vergi, Aşar’la birlikte köylünün en çok şikâyet ettiği vergi olarak da karşımıza çıkmaktadır. Tahsil edilen vergi miktarının hayvanın fiyatı ile karşılaştırıldığında yüksek olmasının temel yakınma konusu olduğu bu vergiye karşı hayvan sahiplerinin hayvanlarını sayım memurlarından saklama ve kaçırma gibi yöntemlere yaygın olarak başvurduğu da bilinmektedir. Vergi ödeyiciler açısından bir vergi kaçırma anlamına gelen bu pratiklerin tespitinin ise ancak sözlü anlatılarda mümkün olacağı açıktır.

Aşağıda ilk olarak hayvanlar üzerinden alınan Ağnam Vergisi’nin Osmanlı İmparatorluğu ve Cumhuriyet dönemindeki tarihsel seyrine ilişkin genel bilgiler verildikten sonra 2012 yılında Antalya bölgesinde yapılan saha çalışmasından elde edilen bulgular ışığında bu verginin Cumhuriyetin erken dönemlerindeki uygulamasına ilişkin bir örnek olarak Kasap Süleyman’ın hikayesi üzerinde durulacaktır.

AĞNAM VERGİSİ: TARİHSEL SEYİR

Temel üretici faaliyetin tarım olduğu toplumlarda toprak ve hayvanların en önemli vergilendirme kaynağı olacağı açıktır. Bu karakteristiği büyük ölçüde paylaşan Osmanlı İmparatorluğu ve Cumhuriyet’in erken dönemlerinde toprak ve hayvanlar üzerinden alınan vergilerin vergi sisteminde azımsanmayacak bir yer işgal ettiği görülmektedir⁸. Cumhuriyet açısından ekonomideki yapısal

⁷ Müfid Bey ve arkadaşlarının tekliflerinde yer alan ikinci nokta yani esas maksadın makamı hilafet ve halife mukaddeseyi kurtarmak olduğunun halka açıklanması ile ilgili Ankara Mebusu Hamdullah Suphi Bey de “Teşkilâtı milliyenin ve mücahedemizin ruhu, padişaha, hilâfete ve hukukuna vatanımızın selâmetine, birliğine, tamamiyetine sadakatten ibarettir; buna hürmet ettirmektir. Bunun bir beyanname ile memlekete ilânında fayda tasavvur ediyorum (Zabıt Ceridesi, 24.4.1336, s.39) şeklinde benzer bir öneride bulunur ve bu öneri de Meclis tarafından Ağnam Kanunu ile birlikte oybirliğiyle kabul edilir.

⁸ Örneğin 1326 (1910) senesi bütçesinde Aşar Vergisinin toplam vergi gelirleri içindeki payı %20 iken Ağnam Vergisinin payı %6,93 düzeyindedir (Mutlu, 2009, s.79). 1911-1912 senesinde ise bu oranlar sırasıyla %31,36 ve %8,38’dir (İlkmen, 1943, s.18). Cumhuriyetin erken dönemlerinde Ağnam Vergisi açısından bu oran 1923’te %3,24 iken; 1926’da %7,89 düzeyindedir (Şentürk, 2017, s.26). 1924 bütçesinde ise Ağnam Vergisinin toplam bütçe gelirleri içindeki payı %12 gibi yüksek bir düzeydedir (Sarioğlu, 2004, s.221). 1930’lı yıllarla birlikte bu oranın azalmakla birlikte hala

değişiklikler ve vergilemede ‘modern’ tekniklere geçişle birlikte bu yapının zaman içerisinde değiştiği de bilenen bir gerçektir⁹.

İmparatorluğun klasik döneminde reayadan alınan vergiler arasında yer alan ve bazı kanunnamelerde *resm-i merai* bazılarında *resm-i ganem* ve bir kısmında da *koyun resmi* olarak anılan Ağnam Resmi ile ilgili belirtilmesi gereken ilk nokta; adının ima ettiği şekilde¹⁰ sadece koyunlardan alınan bir vergi olmadığıdır (Çağatay, 1947, s.485-486). Koyun yanı sıra keçilerden de alınan Ağnam Resmi zaman içinde, her biri ayrı ayrı düzenleme konusu olan ve başta domuz (Canavar) olmak üzere manda, deve, öküz, inek, at, katır ve merkep gibi hayvanlardan alınan vergileri de kapsayarak, halk arasında tüm bu hayvanlardan alınan verginin ortak bir adı haline gelmiş ve belleklere bu ad ile yerleşmiştir.

Belirtilmesi gereken ikinci bir nokta ise verginin hayvan başına maktu olarak belirlemiş bir vergi olmasıdır. Vergiden şikayetlerin gerisindeki temel nedenlerden olan bu maktuen alınmasının sakıncalarının başında verginin gerek gelir gerekse hasılatla bağının koparılmış olması gelirken; bir diğer sakıncası da verginin kişiselleştirilememesidir (İlkmen, 1943, s.21-22). Coğrafi, iklimsel ve bölgesel farklılıklara bağlı olarak ortaya çıkacak verim ve buna bağlı fiyat farklılıklarının içermemiş olması, vergide kimi adaletsizlikleri de beraberinde getirmiştir.

Konusu hayvanlar olan bu verginin tahsil zamanı, genellikle koyun yavruladıktan sonra Nisan, Mayıs ayları olarak belirlenmiştir. Verginin hesaplanmasında kuzulu koyun kuzusu ile, oğlaklı keçi ise oğlağı ile beraber sayılmaktaydı (Çağatay, 1947, s.486). Tahsil edilecek vergi miktarı, Fatih Kanunnamesine göre üç koyundan bir akçe, daha sonra ise iki koyundan bir akçe olarak tespit edilmiştir (Emecan, 1988, s.478). Ancak bu miktarın bölgesel farklılıklara göre değiştiği de söylenmelidir. İmparatorluğun geniş bir coğrafyaya yayılmış olması nedeniyle farklı üretim, tüketim, ihracat ve ithalat yapılarına, kısaca farklı iktisadi hayata sahip bölgelerinde uygulanacak vergi kanunnamelerinin de farklı olduğunu belirten Altundağ; Osmanlıların “...İmparatorluklarındaki vergi kanunnâmelerini, merkezde, İstanbul’da vücade getirerek bütün ülkeye teşmil [etmeyip], bilâkis birbirinden ayrıl olan bu bölgelerin her birine en uygun vergi kanununu yapmak akıllılığını

anamlı düzeyde olduğu söylenebilir. 1930-1931 Bütçesinde Hayvanlar Vergisinin bütçe gelirleri içindeki payı %6,02, 1934-1935 Bütçesinde ise %4,34 düzeyindedir (İlkmen, 1943, s.18).

⁹ Bu yönde atılan adımlardan ilki kuşkusuz 1925’te Aşar Vergisinin kaldırılması ve 1926 yılında Kazanç Vergisi uygulamasına geçiş iken; Hayvanlar Vergisi 1960’lı yıllara kadar varlığını sürdürerek 1962 yılında kaldırılmıştır.

¹⁰ Ağnam, kelime olarak Arapça koyun anlamına gelen ganem’den gelir ve onun çoğuludur.

[gösterdiklerini]”¹¹ (1947, s.189) vurgular. Ayrıca İmparatorluğun “...idari taksimatının her bir parçasının bünyesine en uygun bir şekilde özel olarak hazırlanmış bir vergi kanunnamesi” (Altundağ, 1947, s.191) olduğunu belirtir.

Sancak Kanunnameleri olarak karşımıza çıkan bu belgelerin toplanacak vergi miktarı yanı sıra kimin toplayacağı ve toplanan verginin nasıl bölüşüleceği gibi konularda da farklı düzenlemeler içerdiği görülmektedir¹². Genel kural olarak tımar alanlarında tımarlı sipahi; evkaf, emlak ve padişah hasları ile zeamet gibi serbest tımarlarda ise merkez memurları eliyle toplanıp merkeze aktarılan vergi, yerelde sipahi ve subaşılar arasında paylaşılmaktadır (Emecan, 1988, s.478)¹³. Ağnam Resmi’nden muaf olanlara ilişkin düzenlemeleri de içeren kanunnamelere göre; Papazlar ağnam resminden muaf tutulurken, eşkincilerden¹⁴ sefere gittikleri yılın vergisi alınmamaktadır. Bunun yanı sıra aralarında kadı, sipahi, müderris, emin gibilerin olduğu askerilerin 150 koyundan az koyunu olanlarından da ağnam resmi alınmayacağı kurala bağlanmıştır (Emecan, 1988, s.478).

Osmanlı imparatorluğunun ilk zamanlarında zekât kuralları esasına göre ve aynı olarak alınan vergi 17. yy ortalarından itibaren koyun ve keçi başına birer akçe şeklinde belirlenmiş ve *âdeti ağnam* olarak adlandırılarak nakden toplanmaya başlanmıştır¹⁵ (İlkmen, 1943, s.25). Nakden toplanmaya başlanması ile birlikte yaşanan bir diğer değişiklik de tahsil usulünde iltizama geçilip mukataa şeklinde ihale edilmiş olmasıdır (Gönüllü, 2015, s.72). Ağnam resmi mukataası XVII ve özellikle XVIII. yüzyıllarda hazinenin önemli bir gelir kalemi haline gelmiştir (Emecan, 1988, s.478).

Tanzimat’la birlikte her alanda olduğu gibi Ağnam Resmi konusunda da düzenlemelere gidilmiştir. Bu çerçevede nakden ve ülkenin farklı bölgelerindeki koyun ve keçilerin değeri ve bunların getirdikleri senelik hasılat dikkate alınmaksızın koyun ve keçi başına maktu bir şekilde belirlenmiştir. Bunun yanı

¹¹ Yazım yanlışları orijinalinde var.

¹² Örneğin, “Vidin Sancağında üç koyundan bir akçe, İmroz ve Limni adalarında ise koyun başına birer akçe alınmaktaydı” (Emecan, 1988, s.478). Farklı kanunnamelerdeki farklı miktarlara ilişkin daha ayrıntılı bilgi (Çağatay, 1947, s.486-487)’de bulunabilir.

¹³ Paylaşım ile ilgili farklılıklara örnek olarak Aydın Sancağında ağnam resmi tamamıyla sancak beyine kalırken; Biga’da ise sancak beyi ile sipahiler arasında bölüşüldüğü bilinmektedir (Emecan, 1988, s.478).

¹⁴ “Atlı postacı” veya “yolcu” anlamına gelen eşkinci, sipahilerin ve bazı geri hizmet birliklerinin sefere katılanları hakkında kullanılan bir terimdir. Daha ziyade reaya statüsündeki bazı kişiler arasından seçilip yetiştirilerek teçhiz edilen ve sefere çıkan askerler için kullanılır (Özcan, 1995, s.469).

¹⁵ Bu yeni düzenlemenin zekât esasından bir uzaklaşma olmadığı ve buna aykırılık teşkil etmediğine yönelik bazı fetvalar da çıkarılma ihtiyacı duyulduğu bilinmektedir (İlkmen, 1943, s.25).

sıra mali merkezileşmenin bir uzantısı olarak Ağnam Mukataası, Ağnam Müdürlüğü'ne dönüştürülerek farklı bölgelerden tahsil edilen vergiler merkeze gönderilmeye başlanmıştır (İlkmen, 1943, s.28). Başlangıçta her koyun ve keçiden 5 kuruş 25 para şeklinde belirlenen vergi, bölgesel farklılıkları dikkate almaması nedeniyle bazı bölgelerde ağır gelmiş ve bu nedenle çeşitli tarihlerde yeniden düzenlenmiştir (Gönüllü, 2015, s.72). Bu çerçevede “1273 yılında (1857/1858) yapılan incelemeler sonucunda ülkenin farklı bölgelerindeki et, süt, yün ve kıl fiyatları tespit edildikten sonra bunlara uygun olarak alınacak ağnam resmi miktarları yeniden tespit edilmiştir (İlkmen, 1943, s.29; Emecan, 1988, s.478)¹⁶. Takip eden senelerde de tahsil edilecek ağnam resmi tutarı, günün koşulları ve maliyenin nakit ihtiyacına bağlı olarak güncellenerek yeni tarifeler belirlenmiştir¹⁷.

Meşrutiyet döneminde vergi sisteminde ekonomik ve sosyal anlamda yenilikler yapılmak istenmişse de hayvanlar vergisinin mahiyetinde hiçbir değişiklik yapılmamıştır (İlkmen, 1943, s.34). Bu dönemde 1910 yılında Maliye Nezareti tarafından, ülkenin muhtelif kısımlarında toplanan hayvanlar vergisi arasındaki farkı en aza indirme hedefiyle bir kanun tasarısı hazırlanmış olsa da yasalaşamamıştır (Gönüllü, 2015, s.74). Birinci Dünya Savaşı ile birlikte ortaya çıkan gelir ihtiyacı nedeniyle diğer vergiler yanı sıra ağnam resmine de çeşitli zamlar yapılmıştır. 1914 yılında %25 düzeyinde yapılan artış bütçe açıklarını kapatmada yetersiz kaldığından Ağnam Resminin 9 Ocak 1919'da iki kat, 23 Mart 1919'da ise üç kat artırılması kararlaştırılmıştır. 31 Mart 1919 tarihli kararname ile ise Ağnam Resminin dört kata çıkarıldığı görülmektedir (Taşkın, 2013, s.792-793).

1920 yılına gelindiğinde artan bütçe ihtiyaçları nedeniyle 19 Ocak 1920'de ağnam resminin sekiz kata çıkarılmasına yönelik bir tasarı Meclis-i Mebusan'a sunulmuş fakat görüşülemeyen Meclis dağıtılmıştır. Ancak İstanbul Hükümeti 12 Mayıs 1920'de, yani İstanbul işgal edilip Meclis dağıtıldıktan sonra aldığı bir kararla Ağnam Resminin sekiz kat uygulanmasının İstanbul ve Edirne vilayetleri ile Çatalca livasında başlanması için gerekli tedbirlerin alınması ve durumun Dahiliye ve Maliye nezaretlerine tebliğ edilmesini istemiştir (Taşkın, 2013, s.793). Ardından Rumi 15 Mayıs 1336, Miladi 15 Mayıs 1920 tarihli ve Ağnam Resmine zammı konu alan dört maddelik bir tezkire ile ağnam yanı sıra canavar,

¹⁶ 1274 tarihli bu tarifeye göre ağnam resmi en düşük 1,5 en yüksek 40 kuruş olarak tespit edilmiştir.

¹⁷ Örneğin 1288 (1872/1873) senesinde koyun ve keçi hasılatının yüksek olduğu yerlerde 40 diğer yerlerde 20 para olmak üzere ağnam resmine zam yapılırken; 1296 (1880/1881) tarihinde yeni bir tarife belirlenerek Yemen vilayeti hariç bütün vilayetlerde ağnam resmine yirmi paradan kırk paraya kadar zam yapılmıştır (İlkmen, 1943, s.29). Devamında 1313 (1897/1898) ve 1320 (1904/1905) yıllarında tarife tekrar güncellenmiştir (İlkmen, 1943, s.30-31).

deve ve camus resimlerine de 8 kat zam yapılacağı belirlenmiş ve Haziran ayından itibaren değişik tarihlerde sırasıyla Adana, Aydın, İzmit, Ayvalık, Hüdavendiğar (Bursa), Karesi (Balıkesir) ve Kala-i Sultani’de (Çanakkale) alınan kararlar gereği 8 kat üzerinden tahsili kabul edilmiştir (Taşkın, 2013, s.794). BMM tarafından çıkarılan 24 Nisan 1920 tarihli ve 1 Numaralı Ağnam Resmi Kanunu’nun¹⁸ bağlamını da ortaya koyan bu gelişmeler açısından bakıldığında Ankara Hükümeti’nin işgal altında olmayan bölgelerde Ağnam Resminin 4 kat uygulanacağına yönelik bu kararının aynı zamanda İstanbul ve Ankara Hükümetleri arasındaki egemenlik alanı mücadelesinin de bir göstergesi olduğu söylenebilir.

Var olan dedikoduların önüne geçerek siyasal bir avantaj elde etmek gibi bir amacın olduğu bu kanunla getirilen dört misli uygulamanın sürdürülebilmesinin artan bütçe açıkları karşısında çok şansı olmadığı kısa sürede görülmüştür. Meclisin 27 Kasım 1920 tarihli yüzüçüncü birleşiminde **58 numaralı Ağnam Resmine** ilgili yıl için bir misli zam yapılmasına dair kanun görüşülerek kabul edilmiş¹⁹ ve Ağnam Resmi 1921 yılı için 8 kat olarak toplanmıştır²⁰.

Dönemin Maliye Vekili Ferit Bey’in²¹ Aşar hariç diğer vergilerde artışa gidildiği bir durumda Ağnam Resminin düşük kaldığı ve Ağnamın o günkü fiyatına göre söz konusu artışın tahammül edilemeyecek bir şey olmadığı, daha da önemlisi “...buna bütçenin hakiki ve ciddi bir ihtiyacı...” (Zabıt Ceridesi, 27.11.1336, s.55) olduğu şeklindeki savunusunun ekonomik gerekçeler²² yanı sıra ve daha da önemlisi Meclis’in saygınlığı ve itibarı açısından da tartışma konusu olduğu görülmektedir. İzmit Mebusu Hamdi Namık Bey’in²³ “Meclisi

¹⁸ Milli Mücadele ve Cumhuriyet döneminde bu alanda yapılan yasal düzenlemeler toplu bir şekilde EK 1’de sunulmuştur.

¹⁹ Söz konusu kanun Ceride-i Resmîye’nin 28 Mart 1337 (28 Mart 1921) tarihli nüshasında yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

²⁰ Bu, daha önce 16 kuruş olarak alınan Ağnam Resminin 32 kuruş, 20 kuruş olarak alınan ise 40 kuruş olarak toplanması anlamına gelmektedir.

²¹ 1879 İstanbul doğumlu olan Ahmet Ferit Tek Harbiye ve Siyasal Bilgiler Okulu mezunudur. Mülkiye’de Tarih öğretmenliği yanı sıra basında da yer almış İfham Gazetesi’ni çıkarmıştır. 1. ve 2. İcra Vekilleri Heyetinde Maliye Bakanlığı yanı sıra 1. İcra Vekilleri Heyetinde Dahiliye Vekilliği de yapmıştır (TBMM Albümü, s.34).

²² Bu çerçevede örneğin Siird Mebusu Mustafa Sabri Efendi; “...artık milletimizin bu kadar yükü götürmeğe tahammülü, iktidarı, varmıdır? (Bir koyun on beş liraya satılıyor sesleri) vergi, vergi, vergi...” (Zabıt Ceridesi, 27.11.1336, s.56) derken; kendisi de bir koyun yetiştiricisi olan Erzurum Mebusu Salih Efendi “Ağnam resminin dört misli kâfidir ve fazladır. Daha fazla yaparsanız memleketin altına bomba koymuş olursunuz” der (Zabıt Ceridesi, 27.11.1336, s.59).

²³ 1881 Bulgaristan doğumlu Hamdi Namık Gör, Mülkiye Mektebi mezunudur. Çeşitli yerlerde Nahiye Müdürlüğü yanı sıra Tahrirat Müdürü olarak da görev yapmıştır (TBMM Albümü, s.37).

âliniz yirmi üç Nisanda açılmıştı, 24 Nisanda bu Meclis ilk kanun olmak üzere Ağnam resmi kanununu yapmıştı. Orada demişti ki, bunu dört misline tenzil ettik. Bugün altı ay sonra bunu tekrar sekiz misline iblâğ etmek Meclisimizin millet nezdinde olan mevkii mübeccel ve muhteremini zâfa uğrattır. Bendeniz bu kanaatayım. (Doğru sesleri), (Bravo sadaları)” (Zabıt Ceridesi, 27.11.1336, s.56) şeklindeki sözleri bunu gösterir niteliktedir²⁴.

58 numaralı kanun gereği 1921 yılında 8 kat olarak tahsil edilen Ağnam Resminin 1922 yılında da yine aynı oranda tahsil edildiği görülmektedir. Ancak 21 Şubat 1922 tarih ve 192 Sayılı Kanunla tahsil usulünde bir değişikliğe gidilerek bir seferde alınması yönünde bir düzenlemeye gidilmiştir²⁵. 1923 yılında ise Ağnam Resminde 295 Sayılı Kanunla bir indirime gidilerek 5 kat tahsiline karar verilmiştir. Maliye Vekili Hasan Fehmi Bey’in²⁶, devlet gelirlerinde bir azalmaya sebebiyet vermekle birlikte “Ağnam Resmini biz öyle bir dereceye getirmeliyiz ki, doğrudan doğruya ağnam vasıtai ticaret olsun, sürüler çoğalsın” (Zabıt Ceridesi, 23.12.1338, s.30) şeklinde gerekçelendirdiği bu indirimin, tersine toplanan vergi gelirinde bir artışa sebebiyet vereceği de ileri sürülmüştür. Lazistan Mebusu Necati Efendinin²⁷ ifadesiyle “...sekiz misli dedik, o kadar kaybettik ki, bunun haddini bilelim. Herkes ağnamını saklamıştır, kaçırmıştır. O kanun halkı ahlâksızlığa sevk etmiştir. Maliye bundan kaybetmiştir. Eğer bunu nısıf nısfa tenzil edersek kimse koyun ve keçisini kaçırmayacaktır ve biz bundan âzami istifade edeceğiz” (Zabıt Ceridesi, 23.12.1338, s.32).

Cumhuriyetin ilanından sonra o zamana kadar aslında Osmanlı döneminden kalan Ağnam Resmi Kanunnamesine dayalı olarak hemen her yıl çıkarılan değişik sayılı kanunlarla kaç misli olarak tahsil edileceğinin belirlenmesi esasına dayalı olan sistemde köklü bir değişikliğe gidilerek²⁸ yurdun her yerinde uygulanacak miktarın hayvan türlerine göre belirlendiği bir usule geçilmiştir. 12 Şubat 1924 tarih ve **410 Sayılı Sayım Kanunu**’nun özünün de bu olduğu söylenebilir.

²⁴ Benzer düşünceleri Yozgad Mebusu Süleyman Sırrı Bey de dile getirmiştir; “...bundan dört ay evvel milletin ağnam rüsumunu tenzilden dolayı teşekkürle mazhar olan Meclisin, söylemeğe dilim varmıyor, tel’ine mâruz kalmasını lâyük görmüyorum” (Zabıt Ceridesi, 27.11.1336, s.57)

²⁵ Söz konusu düzenleme emlak ve temettü vergilerinde de benzer bir tahsil usulünü getirmiştir.

²⁶ 1879 doğumlu Hasan Ataç Ekonomi ve Maliye eğitimi almış, Osmanlı Meclis-i Meb’ûsân’ında Gümüşhane Mebusu olarak görev almıştır. 3. 4 ve 5. İcra Vekilleri Heyetinde Maliye Vekilliği yapmıştır (TBMM Albümü, s.97).

²⁷ 1879 Hemşin doğumlu Mehmet Necati Memişoğlu Dârü’l-muallimin ve Dârü’l-fünûn Hukuk Mektebi mezunudur. Öğretmenlik ve dava vekilliği yapmıştır (TBMM Albümü, s.46).

²⁸ Bu çerçevede Kanunun 22. Maddesi ile İmparatorluk döneminde uygulanan ağnam talimatnamelerinin iptal edilmiştir.

1924 yılının hemen başında Bolu Mebusu Vasfi Bey²⁹ ve arkadaşları ile Bozok Mebusu Süleyman Sırrı Bey’in³⁰ yaklaşmakta olan hayvan sayımının ertelenmesine yönelik Kanun teklifleri doğrultusunda, bu alanda Kavanini Maliye Encümeninde (Mali Kanunlar Komisyonu) hazırlanmakta olan bir kanun tasarısı olmakla birlikte içerdiği aciliyet sebebiyle ilk olarak hayvan sayımının ertelenmesi kabul edilmiştir (Zabıt Ceridesi, 30 Kânunusani 1340, s.454).

Yaklaşık bir hafta sonra Encümen tarafından hazırlanan ve 23 maddeden oluşan Kanun teklifi Meclise gelmiş ve 9 Şubat 1924’te görüşülmesine başlanmıştır. Bütün olarak bakıldığında Meclis’te çok fazla itirazla karşılanmayan Teklifin getirdiği en önemli yeniliklerden birinin Osmanlı döneminde canavar resmi, deve resmi gibi farklı düzenlemelere konu olan resimlerin bir başlık altında toplanması iken; diğerinin misli uygulamasından vazgeçilerek her bir hayvandan alınacak vergi miktarının rakamsal olarak belirlenmesi olduğu söylenebilir. Bunu Meclis görüşmelerinde en çok tartışılan maddenin bu düzenlemeleri içeren 6. Madde olduğundan da görmek mümkündür. Her bölgede alınacak vergi miktarının eşit olmasının, bölgesel farklılıklar dikkate alındığında bir adaletsizliğe sebebiyet vereceğine yönelik çok sayıda değişiklik önerisinin³¹ yapıldığı bu madde olduğu gibi kabul edilmiştir³². Madde’deki tek değişiklik Bozok Mebusu Süleyman Sırrı Bey’in “Zaten onu yiyecekler canavarlardır” (Zabıt Ceridesi, 9 Şubat 1340, s.665) şeklinde savunduğu, canavar (domuz) üzerinden alınacak verginin yüz kuruş yerine iki yüz kuruş olmasına yönelik teklifi olmuştur.

Verginin tahakkukunun deftere kayıt ve ardından tahsildarlar tarafından yapılacak yoklama sonrasında gerçekleşeceğinin belirtildiği 410 Sayılı Kanunla getirilen bir diğer yenilik olan, verginin iki taksit halinde tahsiline yönelik düzenlemenin (8. Madde) ise Meclis tarafından olumlu karşılandığı

²⁹ 1875 Bolu doğumlu Mehmet Nuhoglu Bolu idadisi mezunu olup ticaretle uğraşmıştır. Bolu Belediye Başkanlığı görevinde de bulunmuştur (TBMM Albümü, s.86).

³⁰ 1878 Yozgat doğumlu Süleyman Sırrı İçöz Mülkiye İdadisi mezunu olup Mülki idare amiri olarak çalışmıştır (TBMM Albümü, s.87).

³¹ Kastamonu Mebusu Mehmed Fuat ve Halid Beyler’in; “Altıncı maddede Davar Resmi her taraf için müsavi yapılmıştır. Soğuk ve kış çok yerlerde davarlar uzun müddet ağıllarda ot ile beslenir. Cenup mintakasında ise kırdan yer; bu sebeple resim miktarlarında fark olmak icabeder. Buna göre madde yeniden tetkik ve tanzim edilmek üzere -işbu maddenin encümene iadesini teklif ederiz” (Zabıt Ceridesi, 9 Şubat 1340, s.663) şeklindeki önerisi buna örnek olarak verilebilir.

³² Buna göre Koyun ve kıl keçiden yirmi üç kuruş; tiftik keçisinden yirmi kuruş; deveden yüz kuruş; canavardan ise iki yüz kuruş alınması kararlaştırılmıştır. Koyun açısından bakıldığında en son 295 Sayılı kanunla beş misli uygulanmasına ve bölgesel farklılıklara göre 20 ile 25 kuruş arasında alınan ağnam resminin ikisinin ortalaması olan bir tutarda alındığı görülmektedir.

görülmektedir. Karesi Mebusu Vehbi Bey³³ bu durumu; “Bu ağnam sahiplerinin – ki hepimiz alâkadarız – lehine yapılmış bir kanundur. Evvelce Marttan başlayarak Haziran nihayetine kadar hepsini vermek mecburiyetinde idiler. Şimdi ise ilk taksit Hazirandadır. Bendenizce bu öpüp başımıza konacak bir kanundur” (Zabıt Ceridesi, 9 Şubat 1340, s.667) şeklinde ifade etmiştir.

İki yıllık bir uygulamadan sonra vergiye konu hayvanlar ve alınacak vergi miktarında 30 Ocak 1926 tarih ve 729 Sayılı Kanun ile değişikliğe gidilmiştir. Buna göre 410 numaralı Sayım Kanunu’nun altıncı maddesi değiştirilerek verginin kapsamı genişletilerek vergiye konu hayvanlar arasına inek, manda, öküz, at, aygır, idiş, kısarak, katır ve eşek de dahil edilmiş ve alınacak vergi miktarları koyun ve keçiden 30 kuruş olacak şekilde artırılmıştır.

Büyük ölçüde Aşarın kaldırılmasından kaynaklı gelir kaybını telafi etmeye yönelik bu kapsam genişletilmesi ve vergi miktarının artırılmasına yönelik kaygılar 1929 yılında vergi miktarının bir kez daha artırılmasında etkili olmuş görülmektedir. 24 Mayıs 1929 tarih ve 1454 Sayılı Kanunun 12. Maddesi ile hayvan başına alınan vergi miktarları ortalama iki kat artırılarak örneğin koyun ve keçi başına 60 kuruş olarak belirlenmiştir.

Vergi miktarında hayvanların fiyatları ile kıyaslandığında orantısız düzeyde gerçekleştirilen bu artışların tahakkuk ile tahsilat arasında hazine aleyhine ortaya çıkardığı büyük farklılık, hayvanlar üzerinden alınan verginin yeniden düzenlenmesini gündeme getirmiştir (İlkmen, 1943, s.37). Bu çerçevede 1931 yılında yeni bir düzenlemeye gidilerek 6 Temmuz 1931 tarih ve **1839 Sayılı Hayvanlar Vergisi Kanunu** çıkarılmıştır. Kanun’la bir yandan isim değişikliğine gidilerek halkın şimdiye kadar alıştığı ve saymayı ima eden anlam dışında bir isim tespit edilirken³⁴; diğer yandan ve daha da önemlisi bu kanunla birlikte Ağnam’ın artırılmasına yönelik genel seyrin tersine dönmeye başladığı, bu kez vergi miktarında indirimlere yönelik düzenlemelerin yapılmaya başlandığı söylenebilir.

1839 Sayılı Kanun her ne kadar ülkede hayvan yetiştiriciliğinin teşvik edilmesi gibi bir gerekçeye dayandırılrsa da³⁵ aslında yapılmak istenenin tıpkı

³³ 1881 Balıkesir doğumlu Mehmet Vehbi Bolak Mülkiye Mektebi mezunu olup Mülki idare amiri olarak görev yapmıştır (TBMM Albümü, s.104).

³⁴ İsim değişikliğinin muhtemel etkileri Meclis görüşmeleri sırasında da dile getirilmiş ve “halkın alıştığı şekilde Sayım Kanunu dense” (Zabıt Ceridesi, 29 Haziran 1931, s.194) şeklinde öneriler de yapılmıştır.

³⁵ Kanun Gerekçesinde bu durum şu şekilde ifade edilmiştir: “Türkiye’de hayvan yetiştirmek ve hayvan yetiştirenleri himaye etmek hayati bir ihtiyaçtır. Hükümetin hayvan yetiştirmenin ehemmiyet ve kıymetini nazarı dikkat ve itinaya alarak, vasıtasız vergiler üzerinden yapılması kabul

1923 yılında çıkarılan 295 Sayılı Kanun da olduğu gibi vergi miktarını azaltarak vergi kaçırmanın önüne geçmek olduğu söylenebilir³⁶. Kendisi de bir hayvan yetiştiricisi olan Eskişehir Mebusu Emin Bey’in³⁷; “Efendim; hepimiz bu hükümet çarkının selâmetle dönmesini candan, gönülden istiyen insanlardanız. Bendenize öyle geliyor ki; bu gün yapacağımız tenzilât hayvanatın çoğalmasında ve sui istimalin kalkmasında bu günden itibaren tesirini gösterecek ve bu günkü malî tesirini üç beş senede telafî edecektir” (Zabıt Ceridesi, 29 Haziran 193, s.200) şeklindeki sözleri bunu açık bir şekilde gösterir niteliktedir.

Vergi miktarında indirimle yönelik düzenlemelerden bir diğeri de 20 Ocak 1936 tarih ve **2897 Sayılı Hayvanlar Vergisi Kanunu**dur. Bu kanunla hayvan başına alınan vergilerde bir kez daha ve yine ortalama 10 kuruşluk indirimle gidilmiştir. Söz konusu indirimlerin gerisindeki en önemli neden, aynı yıl bina ve arazi vergilerinin il özel idarelerine tahsis edilmesi nedeniyle Hayvanlar Vergisinde daha önce olan bu idarelere ayrılan payların 1454 Sayılı Kanunla kaldırılmış olmasıdır (İlkmen, 1943, s.38). Bunun yanı sıra Kanun’da Sığır ve Manda’da vergi miktarının yarı yarıya indirilmiş olması, vergi miktarları belirlenirken hayvancılığın kimi türlerini teşvik etmek için seçici bir uygulamaya gidildiğin bir göstergesi olarak da değerlendirilebilir.

Takip eden yıllarda Hayvanlar Vergisi alanında yapılan düzenlemeler esas olarak 2897 Sayılı Hayvanlar Vergisi Kanunu’nun kapsamı ve vergi miktarını düzenleyen maddelerinde değişiklik yapan Kanunlar olmuştur. Bu düzenlemelerin, yukarıda bahsedilen vergi miktarında indirimle yönelik genel eğilimi takip eder nitelikte olduğu görülmektedir. İlk olarak 23 Mart 1938 Tarih 3343 Sayılı Kanunla, 2897 Sayılı Hayvanlar Vergisi Kanununun bazı maddelerinde değişikliğe gidilmiştir. Hayvan başına alınan vergi miktarını düzenleyen 18. Madde değiştirilerek vergi miktarlarında indirimle gidilmiştir. Bu çerçevede en fazla indirimin sığırdaki yapıldığı söylenebilir³⁸. Bu kanunla ayrıca at, katır, eşek gibi hayvanlar da vergi kapsamından çıkarılmıştır.

Bir diğer değişiklik ise 6 Haziran 1945 tarih ve 4750 Sayılı Kanunla yapılmıştır. Bu kanunla vergi miktarında bir değişiklik yapılmamakla birlikte

edilen tahfif ve ıslah programı içinde, davar ve ehil hayvanlar vergisi miktarında mümkün olan azami fedakârlığı ve tahfifi icradan çekinmemiştir”.

³⁶ Kanunun vergi miktarını düzenleyen 14. Maddesine göre hayvan başına ortalama 10 kuruşluk bir indirimle gidilmiştir. Bu çerçevede örneğin Koyun ve kıl keçiden alınan vergi miktarı 60 kuruştan 50 kuruşa Tiftik keçisi başına alınan miktar ise 50kuruştan 40 kuruşa indirilmiştir.

³⁷ 1882 Eskişehir doğumlu Mehmet Emin Sazak Medrese mezunu olup, ziraat ve ticaretle uğraşmıştır (TBMM Albümü, s.148).

³⁸ Koyun, kıl keçisi, merinos koyunu Manda, Deve ve Domuzdan alınan vergide bir değişiklik yapılmazken; Tiftik keçiden alınan vergi 30 kuruştan 25 kuruşa indirilmiştir.

2897 Sayılı Hayvanlar Vergisi Kanununun kapsamı genişletilerek at, idiş, aygır, kısarak, katır ve eşek tekrar vergi konusu haline getirilmiştir.

1951 yılına gelindiğinde 5818 Sayılı Kanunla, Hayvanlar Vergisi Kanununda son değişiklik yapılarak verginin kapsamı daraltılmış, sadece merinos koyun, tiftik keçi, koyun, kıl keçi ve domuzdan vergi alınması karara bağlanmıştır. Vergi miktarı ise yaklaşık iki kat artırılarak koyun ve kıl keçiden 80 kuruş olarak belirlenmiştir. 31 Aralık 1960 Tarih ve 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu ile yürürlükten kaldırılana kadar uygulanan bu miktarların yüksekliğinin temel yakınma konusu olduğu ve hayvan sahiplerinin vergi ödememek için yaygın bir şekilde hayvanlarını saklama yoluna gittikleri aşağıda sözlü anlatılardan da görülmektedir.

YÖNTEM

2012 yılında Antalya bölgesinde yapılan, vergi ilişkisinin yerelde nasıl işlediğine yönelik saha araştırmasında³⁹ yöntem olarak kişilerin/tanıkların anlatılarına dayalı sözlü tarih yöntemi kullanılarak vergi anlatıları toplanmıştır. Sözlü tarihin kişilerin özel tarihlerini kapsadığı ölçüde kapsamlı olması nedeniyle görüşmeler yer yer tematik görüşmeye doğru kaymış ve bu çerçevede anlatıcılara dönemin mali tarihini anlamaya yönelik sorular da yöneltilmiştir. Görüşmecilerin yaşları dikkate alındığında bir daha görüşülmesinin mümkün olmaması nedeniyle, aşar, yol vergisi, ağnam vergisi gibi geniş bir konu aralığında veri toplanması tercih edilmiştir⁴⁰.

Sözlü tarihin belleğe referans vermesi yanı sıra yer yer öznellikler de barındırabilmesi nedeniyle görüşmelerde daha bütünlüklü bir anlatıya ulaşmak için hikayenin tüm taraflarından dinlenmesi yoluna gidilerek sadece tahsildarlarla değil onlara vergi veren mükelleflerle de görüşülme yoluna gidilmiştir. Görüşülecek mükelleflerin seçiminde ise birbirini tamamlayan iki kriter dikkate alınmıştır. İlk olarak yaşadıkları bölgede yapılan araştırma sonucunda dönemi hatırlamalarını mümkün kılacak şekilde 80-90 yaş aralığında olmaları seçimde etkili olurken; ikinci olarak herhangi bir vergisel sorun yaşayıp yaşamadıkları dikkate alınmıştır. Çalışmanın etik kurul onayı Hakkâri Üniversitesi 2021/5 sayı ve toplantı numarası ile alınmıştır.

³⁹ Akdeniz Üniversitesi BAP Koordinasyon Birimi tarafından desteklenen 2012.01.0106.001 numaralı “Tahsildarın İzinde: 1930-1980 Dönemi Türkiye Maliye Tarihine Bakış” başlıklı proje.

⁴⁰ Öyle ki, söz konusu projede bu ve önceki iki çalışmamın (Sert, 2015; Sert, 2016) farklı bağlamlara işaret eden araştırma sorularını ele almama izin verecek denli kapsamlı bir veri setine ulaşmam mümkün olabilmiştir.

Türkiye’de Bir Ağnam Vergisi Uygulaması: Kasap Süleyman’ın Hikayesi

Aşağıdaki Tablo 1’de özet bilgilerinin yer aldığı toplam 16 kişi ile Ağustos-Aralık 2012 döneminde farklı tarihlerde görüşülmüş ve toplam 08:45:36 süren görüntülü kayıt gerçekleştirilmiştir. Görüşmecilerin tamamından, tutulacak kayıtların ve elde edilen verilerin bilimsel çalışmalar çerçevesinde kullanılmasına yönelik sözlü onay alınmıştır.

Tablo 1

Görüşme yapılan kişilerin listesi ve özet bilgiler

Adı Soyadı	Yaşı	Yaşadığı Yer	Niteliği
Osman Aydın	79	Manavgat	Tahsildar
Mustafa Çakmak	86	Gazipaşa	Tahsildar
Mustafa Tomruk	82	Kaş	Tahsildar
Hulusi Oğuz	58	Gazipaşa	Tahsildar
Necla Duru	79	İbradı	Tahsildar Kızı
Cazibe Kurt	69	Kaş	Tahsildar Kızı
Ali Kocaer	100	Kalkan/Hacıoğlu Köyü	Mükellef
Ali Canbaş	87	İbradı/Ormana	Mükellef
Vahdettin Barut	86	İbradı/Ormana	Mükellef
Hüseyin Gerçek	87	İbradı/Ormana	Mükellef
Ahmet Uysal	85	Gazipaşa/Güney Köyü	Mükellef
Şevket Tanç	86	Kalkan	Mükellef
Emin Necati Kırca	79	Kalkan	Mükellef
Mehmet Kocasarı	85	Kalkan/İkizce Köyü	Mükellef
Sadık Yılmaz	62	Kalkan	Mükellef
Yusuf Ustaali	90	Kalkan/İslamlar	Mükellef

BULGULAR

Sözlü Anlatılarda Ağnam Vergisi Uygulaması

Yapılan görüşmelerden Cumhuriyetin erken dönemlerinde Ağnam Vergisi uygulaması ile ilişkili ilk tespit; toplanan verginin anlatıcıların belleğinde eski adı ile yerleşmiş olmasıdır. Yaşları dikkate alındığında, yukarıda verginin tarihsel seyrine ilişkin açıklamalar ışığında anlatıcıların 1920 tarihli 1 numaralı Ağnam Resmini hatırlamaları mümkün görünmemektedir. 1924 tarih ve 410 sayılı Sayım Kanunu için de benzer şeyleri söylemek mümkündür. Bu açıdan bakıldığında

anlatıcılar açısından söz konusu olanın büyük ölçüde 1931 tarih ve 1839 sayılı Hayvanlar Vergisi Kanunu ile 1936 tarihli aynı isimli kanun olduğu söylenebilir.

Tıpkı Âşar'da da olduğu gibi köylülerin belleğinde eski adı ile yerleşmiş olmakla birlikte anlatılarda Sırkat Vergisi, Sırkat Sayma şeklinde adlandırmalara da rastlanmıştır.

Sahip olunan vergi konusu hayvanların ilkin mahalli düzeyde kaydedilmesi ardından tahsildarlar tarafından yoklama yapılması esasına dayalı işleyiş, tahsildar anlatıcı Mustafa Çakmak tarafından da doğrulanmıştır. Esas itibariyle Maliye'nin görevi olmakla birlikte kendisi özel idare tahsildarı olan Mustafa Çakmak söz konusu vergiyi kendisinin de topladığını şu şekilde belirtmiştir;

“Yaptım... Köylere şimdi efendim o görev maliyenin şimdi yani fakat bizleri yazarlardı her zaman ben hep kolbaşı giderdim yani...O zaman sayıma giderken üç kişi olur. Birisi kolbaşı oluyor, ikisi yoklama memuru oluyor yani. Fakat başkan olan, kolbaşı olan emir onda yani. Başkan ya” (M.Ç. 20.10.2012).

Vergi ilişkisinin diğer tarafı olan köylü/mükellef açısından ise verginin işleyişi şu şekillerde ifade edilmiştir;

“Şimdi efendim, bizim çocukluğumuzda Ağnam derlerdi yani ağnamın ismi şu; evinde on tane beş tane keçisi olandan bir miktar para alırlardı ama bugünkü durumda hatırlayamıyorum. Ya on para ya o zamanın para değeriyle...” (A.C.31.08.2012).

“O da şöyle. Senin önünde mesele diyelim ki 100 geçin var, davarın var. Davarı ondan sona bi seneden seneye geliller, onun da adamı var, sayallar, 100 davar, 100 davar kaç lira etmiş, mesele eee, şeyi ağnemi, ağnem de gayri” (Y.U. 23.12.2012)

Vergi tutarının hayvanın fiyatı ile kıyaslandığında yüksekliğinin temel şikâyet konusu olduğu köylü/mükellef anlatılarında açıkça görülmektedir. Bu çerçevede Gazipaşa'da Ahmet Uysal bu orantısızlığı;

“...Davarın tanesi 50 kuruş, ağnamı 80 kuruş, vergisi yani. Etin okkası 10 kuruş. Okkaydı o zaman, kilo sonra oldu” (A.U. 20.10.2012) şeklinde ifade ederken; Kalkan'da Yusuf Ustaali de benzer şeyleri söylemektedir:

“...ağnemi ondan sona mal başına 80 guruş, e hayvanın etini kestiğinde 40 guruşa verdik. Bak mesela 80 guruş malın oşürünü vedik, 40 guruşa sen benden et aldın. İşte böyleydi” (Y.U.23.12.2012).

Malın fiyatı ve vergi arasındaki bu orantısızlık köylüleri kendi çözümlerini bulmaya, hayvanlarını kaçırma ve yoklama memurlarından saklamaya sevk ettiği bilinmektedir. Anlatılarda, farklı yörelerden benzer hikayeleri bulmak mümkündür: İbradı/Ormana’dan Ali Canbaş yaşadıklarını;

“...Biz onları on tane keçi varsa evde iki tane, üç tanesini gösterirdik. O günkü şartlarda para yok çünkü yedi tanesini köyün bir kenarında jandarma gelir diye kaçırdık. Jandarma gündüz giderdi, akşamına evimize giderdik. Öyle bir devirdi...Şimdi bu keçiyi de şey yapmak için jandarmalar dağda onu takip ederlerdi. Onlar da yakın yerlerde durmaz, uzaklara giderlerdi. Gösterdiği yüz tane fakat elinde var beş yüz tane. O devir öyleydi. Biz de çocukluğumuzda buğday pamuk yükleriz, Ali suyundan ileride oraya kaçırdık. Çocuğuz, jandarmalar ne zaman köye gelir; sabahtan gelir, gündüz gelir, biz de akşam oldu mu karanlıkta eve gelirdik. Malımızı da getirirdik. İşte çocukluğumuzun verdiği o günkü şartlar memlekette böyle” (A.C. 31.08.2012) şeklinde anlatırken; yine aynı yöreden Hüseyin Gerçek ise;

“...Bir de burada çok çoban yaşardı bizim bölgemizde bizim yöremizde. Sirkat diye bir kanun vardı, sirkat. Bu sirkatı kaçırmak için çobanlar dağların arkasına saklanırlardı. Önce 300 davar yazdırmış. Sirkatçı geldimiydi, davarı 500 aslında, kaçırdırlardı, oradan ceza vermemek için dağlara sığınırırlardı bu çobanlar” (H.G.02.09.2012) diyerek kendi deneyimlerini aktarmıştır. Gazipaşa’da da benzer hikâyeye rastlanmıştır. Ahmet Uysal kendisinin de hayvanlarını kaçırdığını belirtirken;

“Sokardık. Benim bir ineğim vardı soktum dereye, ağnam vermemek için. Memurlar gezerken, yakalanmamak için, soktum dereye. Ben yaptım onu. Mesela davarın 50, 60, 70’ini sokarlardı ormanda gece güderler gündüz katarlardı bir yere” (A.U.20.10.2012);

Kalkan’dan Yusuf Ustaali hayvan kaçırmanın daha ziyade büyük sürü sahiplerinin tercih ettiği bir yol olduğunu belirtmiştir;

“Gaçırangaçırıdı, amma bizim malımız azıdı biz mal şu bu gaçımazdık. Adamın 100 davarı 200 davarı olurudu ondan sona, dağa gider, öte dağda bi serini gordu, biliyerherhel onun günü geldiği, sayacağını, ora dağda galırdı, ona göre ondan sona işte herkes daha Türkçesim hırsızlığıla uğraştı, orasını açık gonusahım” (Y.U. 23.12.2012).

Köylü açısından vergi kaçırmanın bir yolu olan hayvanları saklama ve kaçırma girişimin her zaman başarılı olamadığını tahsildar anlatılarından görmek mümkündür. Bu çerçevede tahsildar Mustafa Çakmak, tahsildarların bölge

insanları olmalarından dolayı gerek bölgeyi gerekse yerel kişi ve ilişkileri yakından bilmelerinin kendilerine bir avantaj sağladığını vurgular şekilde;

“...zaten her köyün nesi var nesi yok kimde mal var, kimde kaçak var biz zaten onları biliyoruz yani. Herkesi tanıdığımız için. Kaçırdığı zaman köyün neresi var ormanlık bir iki yeri var yani, oraya sokarlar zaten, başka bir yerde yok. Biz de onları biliyoruz zaten, isterse memur her şeyi kaçırmaz yani...Zaten herkes muntikasını bilir. Bir sefer çok yerde gece baskın yapardık yani. Köyün biri dururken birine geçerdik o az çok o zamanın şartlarına göre, duruma göre, arazinin durumuna göre biz memleketin ne olduğunu, ondan sonra nerde kimin malı var sanki elimizle koymuşçasına bulurduk yani. İsterse bulur çünkü...” (M.Ç.20.10.2012).

Saklanan hayvanların yakalanması durumunda kanunlarla belirlenmiş bir cezanın varlığı köylü/mükellef anlatılarında da görülmektedir;

“...Yakalanırsan iki gat vergi veriyon, yakalanmazsan gurtarıyon. Böyle oldu” (E.N.K. 23.12.2012); *“...Ağnam 60 kuruş cezası 100 kuruş...İki davar satsan bir cezayı ödemiyo”* (H.G.02.09.2012).

Ancak buna rağmen hayvanları kaçırma ve saklama eğiliminin bütün Anadolu’da yaygın olduğu da bilinmektedir⁴¹.

Kasap Süleyman’ın Hikayesi

Çalışma kapsamında yapılan görüşmeler sırasında Kalkan yöresinde ulaşılan *Kasap Süleyman*’a ilişkin anlatı, yazılı kaynaklarda saptanması mümkün olmayan ilginç bir hikaye olarak karşımıza çıkmaktadır. Anlatı ilginç olduğu kadar vergi ilişkisinin yerelde işleyiş biçimi açısından da önemli bilgiler veren bir örnek olarak değerlendirilebilir.

Ağnam Vergisi uygulaması sırasında tahsildarla birlikte gezen Kasap Süleyman’a ilişkin anlatı Kalkan yöresindeki hemen her anlatıcı tarafından doğrulanmıştır. Hikaye’ye ilk olarak Emin Necati Kırca’da rastlanmıştır. Onun anlatımıyla:

“...sucu Memet Efendi vardın daha eski...Yanında bi de kasap gelirdin. Malın varsa malını alıp vergiyi ödeyecesin. Kasap Süleyman diye birisi vardı. O gelirdi, tahsildarın yanında o olurdu...Kasap Süleyman” (E.N.K. 23.12.2012) olarak karşılaşılan Kasap Süleyman anlatısını destekleyen diğer anlatılar ise;

⁴¹ Bu konuda başka örnekler için (Gürbüz, 2007) ve (Kocaoğlu, 2018)’e bakılabilir.

Türkiye’de Bir Ağnam Vergisi Uygulaması: Kasap Süleyman’ın Hikayesi

“Tanıyorun onu da tanıyorun, beraber gezer biliyen mi? O, sen malın, eee, parasını ödeyemeyen ya, vergisini, Kasap Süleyman da kasapçılık yapıyaru, tasildarla barabar gelirdi ondan sonacım, eee, tasit yatıramıyarinkini Kasap Süleman yatırırđı, malını kasap alırdı. Bunu öle yaparlardı. Biliyem ben onları” (Y.U. 23.12.2012)

“Kasap Sülüman da şeyin yanındaymış, eee, şeyin tasildarın yanında işte Kasap Süleman geçileri alıyuru, tasildara parasını veriyoru” (S.Y. 23.12.2012) şeklinde kayıtlara geçmiştir.

Anlatılardan anlaşıldığına göre tahsildarla birlikte gelen kasabın vergisini ödeyemeyen köylü/mükelleflerin hayvanlarını satın alarak onların borcunu ödemesi üzerine kurulu bir mekanizmadan bahsedilebilir;

“Tahsildar işte senin borçlunun malını alıyuru, para yok. Tahsildar geldi, benim borcum var, malın var ama para yok, kasap malı alıyor, senin borcu ödiyör, malı alıp gidiyör. O şekilde” (E.N.K. 23.12.2012).

“Sonra ağnemde 100 geçi varsa 50 sini saklıyoz bi çoban buluyoz, 50 sine geliyor kasap hunlar, hunlar, hunları verirsen tamam. Ayır efendim, ayır...” (M.K. 23.12.2012).

Bu işleyiş içinde Kasap Süleyman’ın hayvanları düşük fiyattan almış olmasına yönelik tahmin ya da beklentinin farklı anlatıcılar tarafından büyük ölçüde doğrulandığı söylenebilir. Anlatılar aynı zamanda köylünün bu konudaki çaresizliğini de gösterir niteliktedir. Bu çerçevede;

“Va, nasıl alıyormuş, alıyır işte. Köylü yok, alıcı yok. Kasap Süleyman ne fiyat verirse ona veriyir... Onu bilen yok. (Gülüüyor). Onu sorup da soracak adam yok. Soramıyor zaten. Bi jandarma geldiği zaman benim suçum diye soramıyor adam. Alıp gidiyör. Öyleydin” (E.N.K. 23.12.2012).

“...Adam geliyor öyle, ata biniyeri, geçinizi getirin bakalım, hende hende hende hende, dört tene ayır bakayen ayırıyor. Hayvandan enmiyer. En iyisini. Binde geziyer. Ayırıyor hadi, sağol al olum yatır. Ohh. Sen ben geçi getmiş düşünmeyirin de 1497aracığı ödeyesinde düşünüyerin. Dama gitcez e. Zor a. Aha da dama...Dediğine alurçen almiyerin ben, satın başkasına gediyer adam, gelir, Süleyman Abi gel, sen bilirsın abi al ya, bizi gurtar yav, satmaya, tasildar bekliyi bu tara, çabuk ol diyir ya, nere gitcen” (M.K. 23.12.2012) şeklinde anlatılar tespit edilmiştir.

Hikâyenin tamamlayıcı bir unsuru olarak tahsildarla kasap arasında bir ilişki olup olmadığı veya anlaşmalı çalışıp çalışmadıklarına ilişkin olarak ise

farklı anlatıcıların farklı ifadelerinden dolayı net bir şey söylemek mümkün görünmemektedir;

“İşbirliği içinde olduğunu duydum. Gibi” (S.Y. 23.12.2012)

“Yok. Yok. Yoğudun. Yoğudun. Ortak o dedigodular yoktu. Yalnız biz kendimiz tasildarın geldiğine memnun olurduk, ismarlardık gelsin diye. E ne vericen, damda yatmakla bicira, geçi bena geçi lazım, para lazım der adam, hep geçiyi satıyazda para veriyeriz. Bereket versin geçiciğimiz var, geçi olsun danacık olsun işte bi şeycikler satardık. Nidelim. Yaa” (M.K. 23.12.2012).

SONUÇ

Devlet ve vatandaş arasındaki en temel ilişkilerden birinin vergi ilişkisi olduğu bilinmektedir. Diğeri olan askere alma ile birlikte bu iki ilişkinin, aynı zamanda en problemli ilişki olduğu da söylenebilir. Tarihte her zaman metbu ile tabi arasında bu iki alanda var olan gerilim, başkaldırı, isyan ve devrimlerin de temel nedenleri arasında yer almıştır. Bu nedenle söz konusu ilişkinin işleyiş biçimi önem arz etmektedir.

Bu işleyiş biçimini tespit etmenin ise çeşitli yolları bulunmaktadır. Muhtemel yollardan biri, yazılı kaynaklara, bu çerçevede özellikle arşiv belgelerine başvurmak iken; diğeri sözlü tarih yöntemini kullanarak kişisel anlatılara yönelmektir. Birbirine karşıt veya alternatifler şeklinde konumlandırılmaktan ziyade bu iki yöntemin birbirini destekler nitelikte bir arada kullanıldığı ölçüde “hakikat” veya “gerçek gerçekliğe” ulaşma gücünün daha da artacağı açıktır.

Bu yöndeki çabanın bir sonucu olan bu çalışmada Türkiye Mali tarihinde en çok şikayete konu olmuş vergilerden biri olan Ağnam vergisinin yerelde işleyişine yönelik olarak tespit edilen Kasap Süleyman anlatısının, her ne kadar belirli bir bölgeyi kapsamaması nedeniyle genele teşmil edilemese de bu ilişkiye dair önemli ipuçları barındırdığı söylenebilir. Araştırma ölçeği genişletilerek farklı bölgelerden toplanacak yeni verilerle bu anlatı doğrulanacağı gibi vergi ilişkisinin işleyişini açığa çıkaracak başka birçok ipucu da bulmak mümkündür.

KAYNAKÇA

Altundağ, Ş. (1947). Osmanlı İmparatorluğunun vergi sistemi hakkında kısa bir araştırma. *Ankara Üniversitesi DTCF Dergisi*, 5(2), 187-197.

Benjamin, W. (1995). *Pasajlar*, (A. Cemal, Çev.). (2. Baskı). YKY.

- Çağatay, N. (1947). Osmanlı İmparatorluğunda reayadan alınan vergi ve resimler. *Ankara Üniversitesi DTCF Dergisi*, 5(5), 483-511.
- Emecan, F. (1988). Ağnam Resmi, *TDV İslam Ansiklopedisi* içinde (Cilt 1, s.478-479). İslam Ansiklopedisi.
- Giray, F. (2010). *Maliye Tarihi* (3. Baskı). Ezgi Yayınları.
- Gönüllü, A. R. (2015). Milli mücadele ve Cumhuriyet döneminde hayvanlar vergisi (1920-1962). *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* (38), 69-102.
- Göze Kaya, D., & Durgun, A. (2009). 1923-1938 dönemi Atatürk’ün maliye politikaları: Bütçe ve vergi uygulamaları. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*(19), 233-249.
- Gürbüz, C. (2007). *Edebiyatlaşan Vergiler: Vergi ve Muhasebede Bilinmeyenler*. Bilgeoğuz.
- İlkmen, Ş. N. (1943). *Türkiye Vergi Sisteminde Hayvanlar Vergisi*. Yüksek Ziraat Enstitüsü Matbaası.
- Kocaoğlu, H. (2018). *Cumhuriyet Dönemi Türkiye’de Hayvanlar Vergisi (1923-1950)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Mutlu, A. (2009). *Tanzimattan Günümüze Türkiye’de Vergileme Zihniyetinin Gelişimi*. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- Özcan, A. (1995). Eşkinçi, *TDV İslam Ansiklopedisi* içinde (Cilt 11, s.469-471). İslam Ansiklopedisi.
- Saraçoğlu, F. (2009). 1930-1939 dönemi vergi politikası. *Maliye Dergisi*, 157, 131-149.
- Sarioğlu, F. (2004). Türkiye’de sermaye birikimi oluşturma çabaları ve vergi sisteminin rolü: Dönemsel bir analiz (1923-1939). *Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 6(2), 215-232.
- Sert, M. (2015). Bir gelir tahsil yöntemi olarak atlı tahsildarlar. *Journal of Life Economics*, 2(4), 61-76.
- Sert, M. (2016). Tax Stories from South Anatolia. *International Journal of Business and Social Research*, 6(4), 28-34.

- Şentürk, B. (2017). Türkiye’de canlı hayvanlardan alınan vergi uygulamalarının sosyo-ekonomik analizi. *Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*, 64(1), 25-30.
- Taşkın, Ü. (2013). Osmanlı devletinin son yıllarında ağnam vergisine yapılan zamlar. *Turkish Studies*, 8(5), 789-796.
- TBMM Albümü 1920-2010 1. Cilt 1920-1950*, 2. Baskı, Haziran 2010. TBMM.
- Varcan, N. (1987). *Türkiye’de Vergi Politikalarının Oluşumu (Cumhuriyet Dönemi)*. Anadolu Üniversitesi İİBF Yayınları No:43.
- Zabıt Ceridesi, 24.4.1336, Devre I, Cilt 1, 2. İçtima.
- Zabıt Ceridesi, 23.12.1338, Devre I, Cilt 26, 161. İçtima.
- Zabıt Ceridesi, 27.11.1336, Devre I, Cilt 6, 103. İçtima.
- Zabıt Ceridesi, 30 Kânunusani 1340, Devre II, Cilt 5, 92. İçtima.
- Zabıt Ceridesi, 9 Şubat 1340, Devre II, Cilt 5, 98. İçtima.
- Zabıt Ceridesi, 29 Haziran 1931, Devre IV, Cilt 2, 19. İnikat.

Türkiye’de Bir Ağnam Vergisi Uygulaması: Kasap Süleyman’ın Hikayesi

EK 1

Milli mücadele ve Cumhuriyet döneminde ağnam resmi/vergisine yönelik düzenlemeler

Tarih*	Kanun Numarası ve Adı	İçeriği	Vergi Miktarı
24 Nisan 1920	1 Ağnam Resmi Kanunu	Ağnam Resminin dört misli uygulanacağı	4 Misli [16 kuruş; 20 kuruş]
27 Kasım 1920	58 Senei Haliye Ağnam Resmine Bir Misli Zamma Dair Kanun	Ağnam Resminin 1921 yılı için 8 misli uygulanacağı	8 Misli [32 kuruş; 40 kuruş]
21 Şubat 1922	192 1338 Senesi Emlâk ve Temettü Vergileriyle Ağnam Resminin ve Harp Kazançları Vergisinin Sureti Tahsiline Dair Kanun	Tahsil usulünde bir seferde tahsil edilmesi yönünde değişiklik	8 Misli [32 kuruş; 40 kuruş]
11 Ocak 1923	295 Müsakkafat Vergisi ve Ağnam Resmiyle Gümrük Tarifesinin Tadiline ve 15 Ağustos 1336 Tarihli Kanunun İlgasına ve Memaliki Müstahlasa Âşar Muamelâtına ve Âşar Mültezimlerinden Edayı Deynedenlerin Emlâki Merhune ve Mütfevvezlerinin İadesine ve Âşar Nizamnamesine ve Vilâyetlerin Hissei Menafi ve Maarefine ve Tömbekiler Beyiye ve İstihlâk Resmine ve 9 Kânunuevvel 1338 Tarihli Avans Kanuna Bir Madde İlâvesine Dair Kanun	Kanunun 5. Maddesi ile Ağnam resminin 5 misli alınacağı	5 Misli [20 kuruş; 25 kuruş]
12 Şubat 1924	410 Sayım Kanunu	Osmanlı döneminden kalan usûl bütün olarak değiştirilerek yeni bir usule geçiştirilmiştir.	Koyun ve Keçi 23 kuruş Tiftik Keçisi 20 kuruş Deve 100 kuruş Canavar 200 kuruş

Mesut SERT

30 Ocak 1926	729	12 Şubat 1340 Tarih ve 410 Numaralı Sayım Kanununun Altıncı Maddesini Muadil Kanun	Kapsam genişletilerek inek, manda, öküz, at, aygır, idiş, kısrak, katır, eşek de vergi kapsamına alınmıştır.	Koyun ve Kıl Keçi 30 kuruş Tiftik Keçisi 25 kuruş Deve 150 kuruş Manda 120 kuruş İnek ve Öküz 80 kuruş At, Aygır, İdiş, Kısrak ve Katır 100 kuruş Eşek 30 kuruş Canavar 200 kuruş
24 Mayıs 1929	145 4	Bilâvasıta Vergilere Munzam Kesirlerin Tevhit ve Nishetlerin Tadiline Dair Kanun	Kanunun 12. Maddesi ile vergi miktarı artırılmış	Koyun ve Kıl Keçi 60 kuruş Tiftik Keçisi 60 kuruş Deve 230 kuruş Manda 200 kuruş İnek ve Öküz 125 kuruş At, Aygır, İdiş, Kısrak ve Katır 155 kuruş Eşek 60 kuruş Canavar 350 kuruş
6 Temmuz 1931	183 9	Hayvanlar Vergisi Kanunu	Cumhuriyet döneminde bu alanda çıkarılan ikinci Kanun. Daha önceki isimden (Sayım Kanunu) farklı olarak yeni bir isimle çıkmıştır.	Koyun ve Kıl keçi 50 kuruş Tiftik 40 kuruş Deve 200 kuruş Manda 150 kuruş Sığır 90 kuruş At, Kısrak, İdiş, Katır 125 kuruş Eşek 50 kuruş Domuz 300 kuruş

Türkiye’de Bir Ağnam Vergisi Uygulaması: Kasap Süleyman’ın Hikayesi

20 Ocak 1936	289 7	Hayvanlar Vergisi Kanunu	Cumhuriyet döneminde bu alandan çıkarılan üçüncü Kanun	Koyun, kılkeçi 40 kuruş Merinos koyunu 20 kuruş Tiftik keçi 30 kuruş Sığır, At (Kısarak, idiş, aygır), katır 60 kuruş Eşek 25 kuruş Manda 75 kuruş Deve, Domuz 100 kuruş
23 Mart 1938	334 3	Hayvanlar Vergisi Kanununun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bazı Hükümler Eklenmesine Dair Kanun	At, kısarak, idiş, aygır, katır ve eşek kapsamdan çıkarılmış.	Merinos koyun 20 kuruş Tiftik keçi 25 kuruş Koyun ve kılkeçi 40 kuruş Sığır 35 kuruş Manda 75 kuruş Deve, Domuz 100 kuruş
6 Haziran 1945	475 0	Bütçe Yılına Değiştirilmesi Üzerine Kazanç, Hayvanlar, Muamele ve Bina Vergileri Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına ve Bunlara Geçici Maddeler Eklenmesine Dair Kanun	At, kısarak, idiş, aygır, katır ve eşek tekrar kapsama alınmış. Vergi miktarı değiştirilmemiş.	
27 Temmu z 1951	581 8	Hayvanlar Vergisi Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bazı Maddelerinin Kaldırılması Hakkında Kanun.	Kapsam oldukça daraltılmış	Merinos koyun 40 kuruş Tiftik keçi 45 kuruş Koyun ve kılkeçi 80 kuruş Domuz 150 kuruş

*Mecliste kabul tarihleri

EXTENDED ABSTRACT

The aim of this study is to explore how the Ağnam Tax (Cattle Tax) works in the local area in the light of the findings obtained from the oral history interviews. It is known that the Ağnam Tax, as one of the taxes inherited from Ottoman Empire period, had continued to its existence until 1960. During this time, it could be said that the main concern remained the same in spite of practicing various changes, i.e., its name and tax amount in the Republican era. It could also be said that it continues to be one of the taxes which was complainant. It is seen that the main complaint about this tax was the high amount of tax as compared to the price of animal subject to tax. It is known that this disproportion seems widely prompt the taxpayers to hide their animals from the officer. Although there can be found lots of story in oral and written literature, this study differentiates from the others with finding the story of Süleyman the Butcher.

Methodology: In this study it is applied oral history to get information how the Ağnam Tax works in the local area. It can be defined as a method which uses the memory as a source for historical research, Oral history mainly relies on the narrative text which formed with the interviewer and interviewee. In this research it was interviewed sixteen people at different time and places and it is preferred to interview both side, tax payer and tax collector to build a more comprehensive framework. The interviewed tax collectors were selected from among those who are still alive, and when this was not possible, the tax collector's children were interviewed. As for tax payers, after a preliminary survey carried out in where they lived, it was decided that only those between eighty-ninety years of age who have experienced, and thus still remember, tax-related problems be elected. It is preferred to get more information as much as possible and to do this they were asked in a wide range of topic.

Finding: The first finding related to the implementation of Ağnam Tax is that the tax remembered its old and common name in spite of changing in legal name. Considering their ages it is impossible to remember the Ağnam Tax Article in the years of 1920, interviewees possibly remember the Animal Tax Article in the years of 1931 and in the years of 1936 with same name.

The second finding is that it is confirmed by almost all tax payers that disproportion between animal price and tax amount is valid and this is the main reason lie behind to hide their animal from tax collector. Hiding animal practice is also verified by tax collector.

The most important and never finding in written document finding of this study is the story of Süleyman the Butcher. In Kalkan district the story of Süleyman the

Butcher who wandered with the tax collector when the Ağnam Tax was still in effect has been confirmed and verified by almost all interviewees. According to the interviews Süleyman the Butcher purchased their animal when they failed to pay their taxes. He seems to have underpriced the animal which was verified to a large extent in the interviews.

Conclusion: It is well known that one of the fundamental relations between state and citizens is tax levy. It could be said that with the other type of relation, recruitment both are problematical. There has been always a tension between ruler and subject and this tension led to great upheavals or sometimes revolution as easily found in the history. Because of this how this relation works is always important. While one of the possible ways to determine how this relation works is to apply and study on written document, the other possible way is to go towards personal narratives by using oral history method. In this study it is preferred the second one which enables to reach and record in the literature the story of Süleyman the Butcher. Although this story has a limitedness with regards to its locality, it could be possible to reach same or promotive narratives by extending the scope of study.